ський облік і фінансову звітність в Україні» покладена на керівника підприємства. На підставі затвердженого плану та відповідно до посадових інструкцій працівники, зайняті управлінням, здійснюють систематичний поточний та оперативний контроль за діяльністю підрозділів суб'єкта господарювання. За результатами контрольних перевірок керівництво підприємства приймає рішення щодо усунення причин, які негативно впливають на діяльність суб'єкта господарювання.

Н. Виговська пропонує кілька підходів до організації внутрішнього контролю на підприємствах різних форм власності. Вона зазначала, що «...самостійну систему внутрішнього контролю доцільно створювати на середніх та великих підприємствах зі складною внутрішньою організаційною структурою. На невеликих підприємствах контроль здійснюють за допомогою інтегрованої системи обліку, при цьому спеціальної служби й посади контролера не передбачають, а його функції може виконувати головний бухгалтер або спеціально уповноважений працівник підприємства...» [5, с. 362].

Загалом погоджуючись з точкою зору Н. Виговської, вважаємо, що на середніх та великих підприємствах підрозділ внутрішнього контролю повинен мати подвійне підпорядкування, тобто виконувати функції й щодо моніторингу внутрішнього середовища в межах КСЕБП. На малих підприємствах первинну інформацію мусить готувати головний бухгалтер чи його заступник, але вона має бути структуризованою, з чіткою періодичністю подання та прив'язана до показників, які дозволяють ідентифікувати появу внутрішньої загрози на ранніх етапах розвитку. Відповідно до цього персонал підрозділу чи особа, яка здійснює внутрішній контроль, є напівспеціалізованим суб'єктом економічної безпеки підприємства.

З нашої точки зору, важливим є й той момент, що внутрішній контроль дає змогу виявити не тільки недоліки в діяльності підприємств як основу для виявлення моменту появи внутрішніх загроз, а й невикористані резерви для підвищення ефективності діяльності, тобто досягнення економічних інтересів, що є також одним із завдань КСЕБП.

Висновки

У відповідності до основних завдань, які передбачають надання керівникові повної та правдивої інформації щодо фінансово-господарського стану підприємства, внутрішньо-господарський контроль є складовою КСЕБП, оскільки дана інформація є основою для визначення, ідентифікації, а в подальшому розроблення захисних заходів та контролю за їхньою реалізацією стосовно внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства.

Подальшого дослідження потребують методичні засади ідентифікації внутрішніх загроз, зокрема в частині визначення індикаторів, які лежать в основі інформації, яку отримують за результатами проведення внутрішньогосподарського контролю.

Список використаних джерел

1. Аудит і ревізія підприємницької діяльності. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець та ін.; За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 416 с.

2. Большой экономический словарь [Текст] / ред. А.Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.

3. Бутинець Ф. Ф. Контроль внутрішньогосподарський чи внутрішній? [Електрон. ресурс] / Ф. Ф. Бутинець. – Режим доступу до статті: http://www.ztu.edu.ua/ua/ science/ publishing/wzbirnik/ econom/2_14/1.pdf.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 203. – 1440 с.

5. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: моногр. / Н.Г. Виговська – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.

6. Економічна безпека підприємства: підруч. / А.М. Штангрет, М.М. Караїм, О.В. Халіна, Х.О. Мандзіновська; за заг. ред. А.М. Штангрета. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2016. – 284 с.

7. Михалевич С. Сутність внутрішньогосподарського контролю та його організація на швейних підприємствах / С. Михалевич // Економічний аналіз. 2010. – Випуск 6. – С. 467–469.

8. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – 2-е вид., випр. – К.: Аконіт, 2007. – (Серія «Нові словники»). Т. 1: А – К. – 926 с.

9. Подолянчук О.А. Внутрішньогосподарський контроль у діяльності сільськогосподарських підприємств / О.А. Подолянчук // Економіка АПК. – 2010. – №10. – С. 109–112.

УДК 336.51:031.11

Т.І. ЄВЕНКО,
к.е.н, ст. викладач кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Оцінка ефективності фінансової державної підтримки сільськогосподарських підприємств України

У статті проведено аналіз стану та динаміки державної підтримки в Україні, в тому числі оцінка фінансової державної підтримки сільськогосподарських виробників у міжнародному порівнянні. Визначено основні шляхи та перспективи розвитку фінансової державної підтримки сільськогосподарських підприємств в Україні.

Ключові слова: *державна фінансова підтримка, підтримка виробників сільськогосподарської продукції, сільськогосподарські підприємства, дотації, доплати, компенсації.*

Т.И. ЕВЕНКО,
к.е.н, ст. преподаватель кафедры финансов, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Оценка эффективности государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных предприятий Украины

© Т.І. ЄВЕНКО, 2016

В статье проведен анализ состояния и динамики государственной поддержки в Украине, в том числе оценка финансовой государственной поддержки сельскохозяйственных производителей в международном сравнении. Определены основные пути и перспективы развития государственной финансовой поддержки сельскохозяйственных предприятий в Украине.

Ключевые слова: *государственная финансовая поддержка, поддержка производителей сельскохозяйственной продукции, сельскохозяйственные предприятия, дотации, доплаты, компенсации.*

T. EVENKO,
candidate of economic sciences, senior teacher of department of finances,
National University of Life and Environmental sciences of Ukraine

Evaluation of the effectiveness of the state financial support of agricultural enterprises of Ukraine

The article analyzes the state and dynamics of state support in Ukraine, including the assessment of the financial state support to agricultural producers in international comparison. Identified the main directions and prospects of development of state financial support of agricultural enterprises in Ukraine.

Keywords: *government financial support, support of agricultural producers, agricultural enterprises, subsidies, allowances, compensation.*

Постановка проблеми. Державна підтримка є фінансово–економічним важелем державного регулювання сільського господарства шляхом цілеспрямованого впливу за окремими напрямами діяльності сільськогосподарських виробників з метою забезпечення досягнення суспільно значимого результату. Як економічна категорія фінансова державна підтримка відображає відносини між державою та господарськими структурами з приводу надання й одержання коштів держави та інших форм допомоги.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам державної підтримки аграрного сектору присвятили свої праці зарубіжні та вітчизняні вчені: М. Аткінсон, Д. Вінсент, Т. Джослінг, К. Зулауф, Дж. Кейнс, Ж. Кіркпатрік, У. Кьостер, У. Мойер, С. Робінсон, Л. Стокель, Л. Твітен, М. Трейсі, Л. Штріве, Н. Борхунов, Р. Качуков, Є. Сєрова, І. Ушачов, В. Хужин, О. Шик, П. Гайдуцький, М. Гладій, М. Дем'яненко, С. Дем'яненко, А. Діброва, С. Зоря, І. Кобута, М. Кропивко, П. Лайко, П. Стецюк, В. Онегіна, Т. Осташко, П. Саблук.

Актуальними є проблеми обґрунтування доцільності запровадження нових бюджетних програм, а також розбудови економічної, інформаційної, організаційної та нормативно–правової складових механізму підтримки аграрного сектору. Необхідними є узагальнення існуючого досвіду, оцінка сучасного стану фінансової державної підтримки аграрного сектору та окреслення перспектив його подальшого розвитку..

Мета статті полягає у проведенні аналізу фінансової державної підтримки сільгосподарських підприємств України і розробці практичних рекомендацій щодо перспектив та основних напрямів її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Показники, застосовувані у світовій практиці, використовуються переважно для проведення міжнародних порівнянь, а також для кількісної оцінки заходів, здійснюваних державою з метою регулювання аграрного сектору. Проте за оцінками науковців ці показники не відображають ступінь досягнення цілей та завдань аграрної політики, оскільки вважаються показниками процесу підтримки [4]. Метою аграрної політики країни не може бути встановлення певного рівня цін і доходів. Аграрна політика повинна здійснюватися для досягнення продовольчої безпеки та визначених і законодавчо закріплених умов розвитку аграрного сектору країни. Саме тому для оцінки впливу державного регулювання на аграрний сектор в Україні варто використовувати не лише показники процесу, а також загальноприйняті показники оцінки виконання бюджетних програм, які вважаються показниками результату. Такі показники можна поділити на дві групи:

1. Показники витрат. Визначають обсяги та структуру матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми. До показників витрат відносять коефіцієнти індивідуальних витрат ресурсів, внутрішніх витрат ресурсів.

2. Показники результативності.

2.1. Показники продукту. Використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей, указують на обсяг виробленої продукції, наданих послуг внаслідок виконання програми. До таких показників можна віднести показники продовольчої безпеки: достатності, доступності, стабільності продуктів харчування.

2.2. Показники економічності та ефективності. Ефективність відображає співвідношення між отриманими результатами від виконання бюджетної програми та витратами ресурсів, які зумовили досягнення цього результату. Економічну ефективність бюджетних програм визначають за формулами, поданими в табл. 1.

Показники, наведені у табл. 1, призначені для розрахунку ефективності бюджетних програм у випадках, коли можна визначити конкретні фінансові результати від їх застосування. Однак значна кількість бюджетних програм, що мають сприяти розвитку аграрного сектору, має соціальне значення. Це програми, спрямовані на покращення рівня освіти та медичного обслуговування жителів села. Для оцінки ефективності запровадження цих програм пропонуємо використовувати такі показники.

Показник витрат на одиницю результату:

$$Вор_i = \frac{B_i}{E_i} \quad (1)$$

де $Вор_i$ – показник витрат бюджетних коштів на одиницю результату від упровадження програми;

B_i – загальний обсяг витрат на виконання i–ї програми;

E_i – ефект від впровадження i–ї програми.

Ефективність впровадження програми вимірюється конкретними наслідками. Наприклад, результатом цільової програми надання житла працівникам медицини та освіти

Таблиця 1. Показники економічної ефективності бюджетних програм

Показник	Формула	Умовні позначення
Економічна ефективність цільової бюджетної програми (характеризує рівень рентабельності за програмою)	$Еефф = \frac{Дi - Bi}{Bi}$	*Еефф* – економічне ефективність цільової програми; *Ді* – доходи від реалізації програми; *Ві* – витрати на реалізацію цільової програми
Економічна ефективність використання бюджетних коштів (через відношення валової продукції)	$Ебф = \frac{Вп : Ф_1}{Вс : Ф_0}$	*Ебф* – ефективність бюджетного фінансування; *Вп* – оціночна вартість за порівняльними цінами отриманої за програмою продукції; $Ф_1$ – фізичний програмний обсяг виробництва (площа посіву, поголів'я худоби); *Вс* – оціночна вартість програмної продукції за порівняльними цінами (за попередні три роки); $Ф_0$ – фізичний обсяг виробництва програмної продукції (середній за попередні три роки)
Економічна ефективність використання бюджетних коштів (через зіставлення отриманого прибутку)	$Ебф = \frac{П_1 : Ф_1}{П_0 : Ф_0}$	$П_1$ – прибуток, визначений за показниками цільової програми; $П_0$ – прибуток програмних видів продукції (середній за три попередніх роки)
Показник приросту продуктивності	$ППбф = (У_1 - У_0)К$	*ППбф* – приріст продуктивності за рахунок бюджетного фінансування; $(У_1 – У_0)$ – приріст продуктивності за рахунок реалізації цільової програми; *К* – коеф. бюджетного фінансування програми
Коефіцієнт бюджетного фінансування програми	$К = \frac{Фб}{Фт}$	*Фб* – бюджетне фінансування на придбання ресурсів програми; *Фт* – повне технологічне забезпечення програми відповідними ресурсами з усіх джерел
Показник приросту дохідності	$ПДбф = (Д_1 - Д_0)К$	$(Д_1 - Д_0)$ – приріст валового доходу при реалізації програми
Показник приросту прибутковості	$ППрбф = (П_1 - П_0)К$	$(П_1 - П_0)$ – приріст прибутку при реалізації програми

Джерело [1, 5].

у сільській місцевості буде кількість молодих спеціалістів зазначених спеціальностей, що після закінчення ВНЗ прибули сюди на роботу. Запропонований показник дозволить розрахувати державні витрати на поселення у сільській місцевості одного спеціаліста.

Показник ефективності витрат:

$$Ев_i = \frac{B_i}{Еф_i} \quad (2)$$

де $Ев_i$ – показник ефективності витрат бюджетних коштів;

B_i – загальний обсяг витрат на виконання *i*–ї програми;

$Еф_i$ – ефективність від упровадження *i*–ї програми.

Прикладами показників ефективності впровадження бюджетних соціальних програм у сільській місцевості є рівень успішності учнів шкіл; питома вага випускників сільських шкіл, що вступили до вищих навчальних закладів; кількість лікарів на одного сільського жителя; кількість населених пунктів, у яких є школи, дитячі садки, вельдшерсько–акушерські пункти.

Показник економічної ефективності програми:

$$Еефф_i = \frac{\Delta Вор_i}{\Delta Еф_i} \quad (3)$$

де $Еефф_i$ – показник економічної ефективності програми;

$\Delta Вор_i$ – приріст витрат на одиницю результату виконання *i*–ї програми;

$\Delta Еф_i$ – приріст ефективності від упровадження *i*–ї програми.

Прикладами приросту ефективності від упровадження програми є зниження захворюваності та смертності, покращення рівня успішності школярів, збільшення кількості вчителів та лікарів (загальної або в розрахунку на одну особу чи одного учня).

Наведені показники мають розраховуватись не лише на державному рівні. За їх допомогою може бути проведено порівняльний аналіз ефективності впровадження програм у різних регіонах. Також виправданим використання цих показників може бути в період упровадження програм у якості експерименту в деяких регіонах з метою визначення подальшої необхідності поширення програм на Україну загалом.

Показники економічної ефективності бюджетних програм мають перевагу в тому випадку, якщо постає необхідність оцінити конкретні економічні результати впровадження бюджетних програм. Така оцінка дозволяє виявити ефективність проведення конкретних заходів, спрямованих на підтримку сільського господарства. Однак розрахунок зазначених показників за сучасних умов здійснення бюджетної підтримки аграрного сектору значно ускладнений нестачею статистичної інформації. Визначити дохід чи прибуток від впровадження більшості програм на сьогодні неможливо, так само, як і коефіцієнт фінансування програми. Для того щоб мати можливість розрахувати ці показники, необхідна розробка конкретних бюджетних програм, в яких мають вказуватись: загальні витрати та джерела фінансування програми, а також конкретні очікувані результати. Суттєвим недоліком зазначених показників є складність їх використання для оцінки впливу державного регулювання аграрного сектору на досягнення основних цілей аграрної політики: досягнення продовольчої безпеки та конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світових ринках.

2.3. Показники якості та конкурентоспроможності. Ступінь задоволення ринку визначають не розмірами виробленої, а обсягами фактично реалізованої (проданої) продукції за умови її якості і конкурентоспроможності.

Якість визначають як сукупність властивостей продукції (товарів, послуг), які зумовили її здатність задовольняти певні потреби. Для оцінки державної підтримки сільського господарства варто використовувати показник продовольчої безпеки – показник якості сільськогосподарської продукції. Показники якості визнаються найскладнішими з усіх показників результативності, однак вони є дуже корисними, оскільки дозволяють оцінити кінцеву мету більшості запроваджених бюджетних програм.

Вплив державного регулювання на конкурентоспроможність аграрного сектору можна визначити, розрахувавши забезпеченість власних потреб країни у продовольстві, темпи зростання експорту сільськогосподарської продукції; частку експорту сільськогосподарської продукції у внутрішньому виробництві, у світовому експорті (табл. 2).

Дані табл. 2 дозволяють стверджувати, що конкурентоспроможною на світових ринках є українська продукція рослинництва. За період 1996–2009 років значно зросла частка експорту пшениці та фуражного зерна у внутрішньому виробництві та у світовому експорті. Негативну динаміку мають показники експорту олійних культур, однак це є позитивним фактом, оскільки значно зросли показники динаміки експорту рослинної олії: у 2009 році 86,96% виробленої олії експортовано, частка України у світовому експорті становить 3,58%. Позитивної динаміки конкурентоспроможності серед усіх видів м'яса поки що не простежується. Однак досягнуті рівні є досить низьким і дозволяють стверджувати про наявність значного резерву зростання. Те ж стосується експортного потенціалу масла, твердих сирів та молока.

Вважаємо, що прогнозні показники 2016 року, які були розраховані з використанням прогнозів ОЕСР, є занадто низькими (передбачається зпадання частки України у світовому експорті практично всієї продукції). Прогнозні показники виробництва, споживання та експорту сільськогосподарської продукції мають ураховуватись при розробці аграрної політики країни. Корисними світові дані можуть бути також при наданні сільськогосподарським виробникам консультаційних послуг. Зокрема, Україна має можливість у зростанні експортного потенціалу пшениці, фуражного зерна, масла та твердих сирів, але необхідно мати на увазі, що у 2016 році найбільшими імпортерами стають:

– пшениця: Єгипет (6,87% світового імпорту), Бразилія (5,9%), Індія (4,49%), Індонезія (4,14%), Японія (4,12%);

– фуражне зерно: Японія (16,31%), Республіка Корея (8,26%), Мексика (6,8%), Саудівська Аравія (6,33%), Китай (6,03%), Єгипет (4,33%), Канада (3,88%);

– масло: Алжир (9,92%), Республіка Корея (5,4%), США (4,22%);

– тверди сири: Японія (13,83%), США (13,35%), Мексика (7,61%).

Забезпечення виробників–експортерів інформацією стосовно прогнозів на світових ринках сільськогосподарської продукції дозволить їм вчасно зорієнтуватись у необхідності укріплення торгівельних зв'язків з існуючими покупцями (у випадку, якщо прогнозується позитивна динаміка імпорту відповідної продукції країною–імпортером) чи пошуку нових покупців (якщо передбачається зменшення обсягів імпорту). Це дозволить більш повно використати експортний потенціал як окремих виробників–експортерів, так і країни загалом. Крім того, необхідно врахувати той факт, що прогнозні показники виробництва пшениці та фуражного зерна ОЕСР розрахувала з використанням досить низьких показників урожайності: пшениці – 30,7 ц з гектара, фуражних зернових – 27,1 ц з гектара, що нижче, ніж прогнозні показники урожайності у світі. Враховуючи те, що у 1990 році урожайність пшениці становила 40,2 ц з гектара, а ячменю – 37,2 ц з гектара, вважаємо, що існує значний потенціал виробництва та експорту пшениці та фуражного зерна. На думку вчених, при розробці напрямків державної фінансової підтримки сектору необхідно запровадити заходи, спрямовані саме на зростання врожайності зернових та м'яса, а також на збільшення виробництва молока, як сировини для конкурентоспроможних масла та твердих сирів.

Вважаємо, що оцінити забезпечення внутрішніх потреб країни продуктами харчування та експортну конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції можна з урахуванням світових порівнянь. Оцінювати ступінь забезпечення внутрішніх потреб країни у продовольстві пропонуємо шляхом розрахунку коефіцієнтів внутрішньої

Таблиця 2. Показники конкурентоспроможності аграрного сектору України

Продукція	Частка експорту у виробництві сільськогосподарської продукції України, %				Частка України у світовому виробництві сільськогосподарської продукції, %				Частка України у світовому експорті сільськогосподарської продукції, %			
	1996	2006	2009	2016	1996	2006	2009	2016	1996	2006	2009	2016
Пшениця	6,84	22,15	40,48	38,13	3,25	2,33	3,12	2,59	1,23	2,87	7,04	5,26
Фуражне зерно	5,06	31,21	46,26	39,81	1,14	2,07	2,04	1,95	0,54	5,66	9,02	7,43
Олійні культури	49,75	17,32	24,00	16,42	1,16	2,12	2,22	2,28	2,70	1,44	2,31	1,51
Рослинна олія	49,59	78,26	86,96	76,39	0,66	1,62	1,69	1,70	0,81	2,88	3,58	2,89
Яловичина і телятина	21,25	0,45	4,14	0,45	1,85	0,76	0,64	0,93	3,42	0,03	0,19	0,03
Свинина	2,24	0,74	0,00	0,74	1,02	0,63	0,47	0,35	0,62	0,09	0,00	0,05
М'ясо птиці	0,44	2,60	1,18	2,60	0,37	0,70	0,90	0,80	0,02	0,19	0,10	0,20
Масло	19,99	17,14	8,80	30,70	1,49	1,21	0,91	1,22	1,21	2,21	1,02	5,17
Тверді сири	9,09	21,93	26,32	24,89	0,42	1,22	1,46	1,41	0,49	3,37	4,05	4,04
Молоко сухе	24,63	52,73	31,59	47,72	4,89	2,19	2,67	1,89	2,95	3,01	2,49	2,27

Розраховано за даними ОЕСР [7].

забезпеченості для окремих видів продукції (PDC_i) та загального по країні (PDC):

$$PDC_i = \frac{SWP_i}{SWC_i} \quad (4)$$

де PDC_i (Provide Domestic Coefficient) – коефіцієнт внутрішньої забезпеченості;

SWP_i (Share of world production) – частка країни у світовому виробництві i–го виду сільськогосподарської продукції;

SWC_i (Share of world consumer) – частка країни у світовому споживанні i–го виду сільськогосподарської продукції.

Оскільки

$$SWP_i = \frac{P_i^C}{P_i^W} \quad (5)$$

$$SWC_i = \frac{C_i^C}{C_i^W} \quad (6)$$

де P_i^C – виробництво країною i–го виду сільськогосподарської продукції;

P_i^W – світовий обсяг виробництва i–го виду сільськогосподарської продукції;

C_i^C – споживання країною i–го виду сільськогосподарської продукції;

C_i^W – світовий обсяг споживання i–го виду сільськогосподарської продукції

Маємо

$$PDC_i = \frac{\frac{P_i^C}{P_i^W}}{\frac{C_i^C}{C_i^W}} = \frac{P_i^C C_i^W}{P_i^W C_i^C} \quad (7)$$

Звідки

$$PDC = \frac{\sum P_i^C C_i^W}{\sum P_i^W C_i^C} \quad (8)$$

У випадку, якщо розраховані PDC_i та PDC є більшими за 1, внутрішні потреби країни у сільгосппродукції задовольняються власним виробництвом, і навпаки.

Для оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в динаміці пропонуємо розраховувати коефіцієнти експортної конкурентоспроможності для окремих видів продукції (CEC_i) та загальний по країні (CEC):

$$CEC_i = \frac{SWE_i}{SWP_i} \quad (9)$$

де CEC_i (Competitiveness Export Coefficient) – коефіцієнт експортної конкурентоспроможності;

SWE_i (Share of world export) – частка країни у світовому експорті i–го виду сільськогосподарської продукції;

SWP_i (Share of world production) – частка країни у світовому виробництві i–го виду сільськогосподарської продукції.

Оскільки

$$SWE_i = \frac{E_i^C}{E_i^W} \quad (10)$$

$$SWP_i = \frac{P_i^C}{P_i^W} \quad (11)$$

де E_i^C – експорт країною i–го виду сільськогосподарської продукції;

E_i^W – світовий обсяг експорту i–го виду сільськогосподарської продукції;

P_i^C – виробництво країною i–го виду сільськогосподарської продукції.

P_i^W – світовий обсяг виробництва i–го виду сільськогосподарської продукції

Маємо

$$CEC_i = \frac{\frac{E_i^C}{E_i^W}}{\frac{P_i^C}{P_i^W}} = \frac{E_i^C P_i^W}{E_i^W P_i^C} \quad (12)$$

Звідки

$$CEC = \frac{\sum E_i^C P_i^W}{\sum E_i^W P_i^C} \quad (13)$$

Якщо розраховані СЕСі та СЕС більше за 1, то обсяги виробництва перевищують внутрішні потреби і дозволяють країні експортувати сільськогосподарську продукцію.

Запропоновані коефіцієнти варто досліджувати в динаміці та у порівнянні один з одним. Динаміку коефіцієнтів внутрішньої забезпеченості та експортної конкурентоспроможності представлено в табл. 3. Представлені розрахунки дозволяють стверджувати, що загальні показники внутрішньої забезпеченості та експортної конкурентоспроможності в Україні за представлені роки мають позитивну динаміку, при цьому експортна конкурентоспроможність сільгосппродукції перевищує внутрішню забезпеченість. Коефіцієнти, розраховані за окремими продуктами, доводять позитивні зміни в динаміці щодо продукції рослинництва, м'яса птиці, масла, твердих сирів. Негативна динаміка виробництва, споживання та експорту м'яса всіх видів підтверджується негативними показниками динаміки внутрішньої забезпеченості, що впливає на експортну конкурентоспроможність.

За наявності позитивної динаміки внутрішньої забезпеченості м'ясом птиці показник є меншим 1, що говорить про недостатню забезпеченість країни цим видом продукції, як і іншими видами м'яса.

На рисунку представлено порівняння динаміки загальних показників внутрішньої забезпеченості та експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

З рисунку бачимо, що за період 1996–2009 років показник внутрішньої забезпеченості характеризується позитивною динамікою: він є більш стабільним, окрім цього, забезпечити внутрішні потреби країни у сільгосппродукції не вдалося впродовж трьох років (1996, 1999, 2002). Показник експортної конкурентоспроможності за представлений період зазнавав значних коливань. Країні не вдалося використати експортний потенціал у 1996, 1997, 1999, 2000, 2003 роках. Звертає на себе увагу той факт, що частка країни у світовому експорті у 2002 році втричі перевищувала частку України у світовому виробництві, разом з тим саме цього року не вдалося забезпечити внутрішні потреби країни у сільгосппродукції (нагадаємо, саме 2002 року внутрішні ціни були значно нижчими за світові, що поряд з неефективністю їх державного регулювання й спричинило таку ситуацію). Вважаємо, що державне регулювання аграрного сектору має спрямовуватись на уникнення подібних ситуацій, оскільки покращувати експортну конкурентоспроможність за рахунок внутрішнього споживання неприпустимо. В 2016 році

Таблиця 3. Коефіцієнти внутрішньої забезпеченості (PDC) та експортної конкурентоспроможності (CEC) для України

Показник	PDC_i				CEC_i			
	1996	2006	2009	2016	1996	2006	2009	2016
Пшениця	1,12	1,21	1,69	1,61	0,38	1,23	2,25	2,03
Фуражне зерно	0,87	1,51	1,88	1,63	0,47	2,73	4,41	3,81
Олійні культури	1,94	1,21	1,27	1,20	2,33	0,68	1,04	0,66
Рослинна олія	1,56	2,62	3,72	2,69	1,23	1,78	2,12	1,70
Яловичина і телятина	1,31	0,90	0,94	0,96	1,85	0,04	0,31	0,03
Свинина	1,00	0,93	0,76	0,92	0,61	0,14	0,00	0,14
М'ясо птиці	0,73	0,87	0,84	0,92	0,05	0,27	0,11	0,25
Масло	0,81	1,20	1,09	1,46	0,81	1,83	1,11	4,24
Тверді сири	1,00	1,23	1,27	1,27	1,17	2,76	2,77	2,87
Молоко сухе	2,91	1,50	1,40	1,89	0,60	1,37	0,93	1,20
PDC	0,99	1,39	1,75	1,74	–	–		–
CEC	–	–		–	0,47	1,96	3,00	2,69

Розраховано за даними ОЕСР [7].

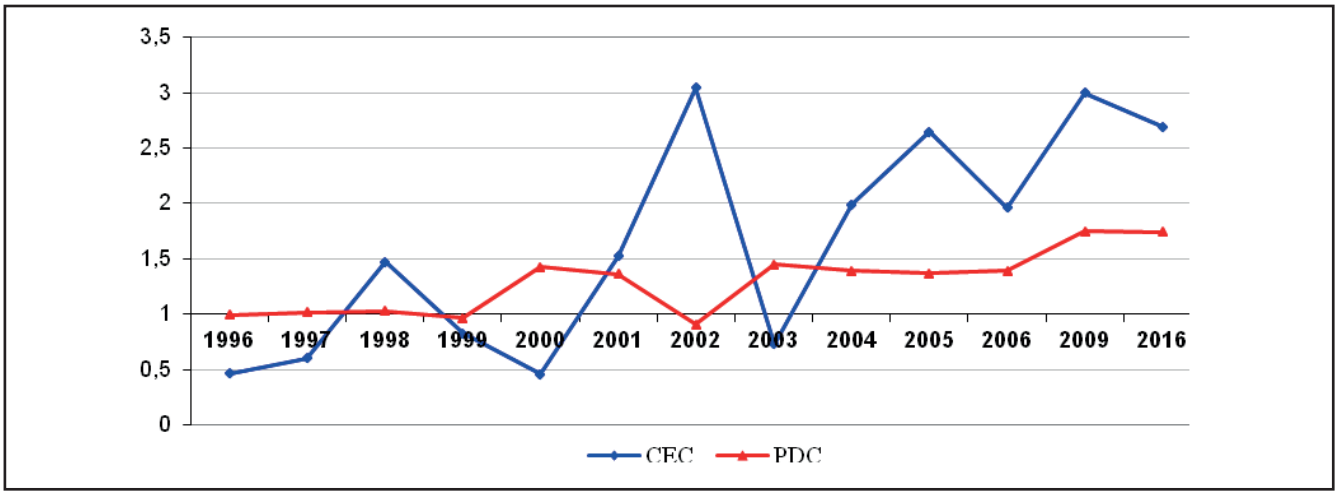

Динаміка загальних показників внутрішньої забезпеченості та експортної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції

ОЕСР спрогнозувало стабільність коефіцієнту внутрішньої забезпеченості в порівнянні з 2009 роком і незначний спад експортної конкурентоспроможності.

Висновки

Отже, вважаємо, що показники результативності мають використовуватись для оцінки конкретних програм з чітко визначеною метою. Якщо показники, що використовуються у світовій практиці, дозволяють оцінити обсяги підтримки виробників, споживачів та аграрного сектору загалом порівняно з міжнародними, то запропоновані показники результативності PDC та CEC дають змогу дослідити в динаміці досягнення двох основних цілей аграрної політики: забезпечення продовольчої безпеки та конкурентоспроможності вітчизняної сільгосппродукції на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: [навч. посіб.] / Дем'яненко С.І. – К.: КНЕУ, 2005. – 348 с.

2. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / Діброва А.Д. – К.: Формат, 2008. – 488 с.

3. Діброва А.Д. Система показників ефективності державного регулювання сільського господарства / А.Д. Діброва // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2007. – Вип. 110, Ч. 1. – С. 155–158.

4. Онєгіна В.М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників: монографія / В.М. Онегіна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 590 с.

5. Павлюк К.В. Оцінка виконання бюджетних програм: результативні показники / К.В. Павлюк // Фінанси України. – 2005. – №2. – С. 70–77.

6. Саблук П. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляди в майбутнє / Саблук П. Т. ІІ. Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – К., 2001. – 482 с.

7. Режим – http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON20113_1

8. Режим доступа – http://www.minagro.gov.ua

9. Режим доступа – http://www.ukrstat.gov.ua